

ВИДИ НЕМАТЕРІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

ФЕЛИК Василь Іванович - кандидат юридичних наук, доцент, директор Прикарпатського юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія»

УДК 342.9

Стаття посвячена дослідженню деяких видів нематеріального забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України. На основі аналізу етимології базових понять сформульовано авторське визначення категорій «науково-методичне» і «психологічне» забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України; визначено форми здійснення нематеріального забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції; охарактеризовано зміст цих видів забезпечення.

Ключові слова: Національна поліція, профілактика, діяльність, науково-методичне забезпечення, психологічне забезпечення, психологічна підготовка.

Постановка проблеми

Ефективність профілактичної діяльності Національної поліції України залежить від багатьох факторів організаційного та правового характеру. Визначаючи умови належного виконання органами поліції завдань та функцій щодо профілактики правопорушень, необхідно ґрунтовно дослідити інші види забезпечення, які, як правило, не розглядаються науковцями як основні. До них, зокрема, належать науково-методичне, психологічне та деякі інші види забезпечення. Дані види забезпечення можна умовно назвати нематеріальними, оскільки їх предметом виступають немайнові послуги (супровід профілактичної діяльності поліцейських), хоча повністю виключати майнову складову

не слід, адже фінансуванню підлягають витрати, необхідні для надання таких послуг.

Актуальність теми дослідження підтверджується відсутністю наукових робіт, що ґрунтуються на сучасних підходах та положеннях нового Закону України «Про Національну поліцію», присвячених характеристиці видів нематеріального забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України, що обумовлює важливість та своєчасність даної статті.

Стан дослідження

Окремі питання науково-методичного та психологічного забезпечення правоохоронних органів досліджували такі вчені, як: М. О. Амонс, В. М. Бабакін, С. Г. Братель, К. Л. Бугайчук, Є. В. Додін, С. М. Кавун, О. М. Ключев, М. І. Корнієнко, Д. М. Овсянко, О. В. Руденко та багато інших. Однак, на сьогоднішній день відсутні комплексні дослідження, присвячені характеристиці видів нематеріального забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України, що ще раз підкреслює важливість та актуальність запропонованої теми.

Мета та завдання дослідження

Метою статті є визначення та характеристика видів нематеріального забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України. Для досягнення поставленої мети в статті планується виконати наступні завдання: сформулювати авторське визна-

чення категорій «науково-методичне» та «психологічне» забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України; визначити форми здійснення нематеріального забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції; охарактеризувати зміст цих видів забезпечення.

Викладення основного матеріалу

Одним з видів нематеріального забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції є науково-методичне забезпечення. Для розуміння його сутності необхідно визначити зміст понять «наука» та «методика». Так, у Словнику української мови категорія «наука» тлумачиться як: 1) одна з форм суспільної свідомості, що дає об'єктивне відображення світу; 2) система знань про закономірності розвитку природи і суспільства та способи впливу на оточуючий світ; 3) окрема галузь цих знань; 4) те, що повчає, дає життєвий досвід; порада, урок, напучення [1, с. 223]. Термін «методика» визначається як: 1) сукупність взаємозв'язаних способів та прийомів доцільного проведення будь-якої роботи; 2) вчення про методи викладання певної науки, предмета [2, с. 692].

Отже, науково-методичне забезпечення – це процес визначення науково-обґрунтованої системи способів та методів, застосування яких у конкретній діяльності призведе до найбільш оптимальних за конкретних умов результатів. Відповідно, науково-методичне забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції можна сформулювати як процес вироблення та наукового обґрунтування системи методів та способів виконання органами поліції функцій щодо профілактики правопорушень, виявлення причин та умов, що їм сприяють, та вжиття заходів для їх усунення.

Науковий супровід державного управління є необхідною умовою його ефективності. Для цього утворюються науково-дослідні інститути, науково-методичні ради при органах державної влади. В результаті діяльності цих суб'єктів розробляються та затверджуються різноманітні програми та концепції розвитку та удосконалення дер-

жавного управління, методичні рекомендації тощо.

Так, у 2001 р. Постановою Кабінету Міністрів України було затверджено наукову Програму дослідження розвитку державної служби та вдосконалення кадрового забезпечення державного управління. Основними напрямками Програми були проголошені:

удосконалення правових і соціальних засад та моделей ефективного функціонування системи державної служби;

створення методологічних основ та комплексу методів і засобів супроводження державної служби, підтримки процесу підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і керівників державних підприємств, установ і організацій;

розроблення застережних заходів і методів запобігання зловживанням і корупції серед державних службовців та рекомендацій до створення відповідного правового поля;

створення системи методів і реалізація заходів, у тому числі з використанням комп'ютерних технологій, для забезпечення прозорості діяльності органів державної влади та ін. [3].

Що стосується науково-методичного забезпечення діяльності Національної поліції в цілому та профілактичної діяльності цього органу зокрема, то це покладається на Міністерство внутрішніх справ України. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України» Міністерство внутрішніх справ виконує такі функції у сфері науково-методичного забезпечення:

бере участь у формуванні та забезпеченні наукової і науково-технічної політики держави у сфері охорони суспільних відносин, пов'язаних із захистом та охороною прав і свобод людини, забезпеченням публічної безпеки і порядку, протидії злочинності, безпеки дорожнього руху, а також охорони державного кордону, цивільного захисту та міграції (імміграції та еміграції);

бере участь у проведенні наукових, кримінологічних, соціологічних і психологічних досліджень, а також у розробленні за-

їх результатами науково-практичних пропозицій, методичних рекомендацій тощо в інтересах системи Міністерства внутрішніх справ;

організовує розроблення нових видів засобів спеціальної техніки, озброєння, засобів зв'язку, технічних засобів захисту інформації, спеціальних технічних засобів для оперативної діяльності, спеціального транспорту, пожежної та бронетанкової техніки, спеціальних засобів самозахисту та активної оборони, засобів індивідуального бронезахисту, криміналістичної та комп'ютерної техніки, програмного забезпечення, форменого одягу тощо [4].

Для виконання функцій у сфері науково-методичного забезпечення утворюється колегія Міністерства внутрішніх справ України. Зокрема, Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 27 липня 2016 р. № 728 затверджено склад Колегії [5], до якої, крім працівників органів поліції та інших органів системи Міністерства внутрішніх справ, включено працівників наукових установ системи Міністерства, народних депутатів та ін.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Національну поліцію» для розгляду наукових рекомендацій та проведення фахових консультацій з основних питань діяльності в Національній поліції також можуть утворюватися колегії, інші постійні або тимчасові консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи. Рішення про утворення чи ліквідацію таких органів приймає Голова Національної поліції, який затверджує кількісний та персональний склад таких органів, а також положення про них [6]. Однак, на сьогодні інформація про функціонування колегії або іншого консультативного органу при Національній поліції України відсутня.

Повноваження щодо наукового супроводу діяльності органів поліції покладається на колегію Міністерства внутрішніх справ. Як приклад результатів такої діяльності Колегії Міністерства внутрішніх справ України можна навести розробку в 2014 р., за участю інших органів, Концепції першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ [7].

Певний інтерес також становлять Методичні рекомендації «Про дії працівників органів та підрозділів внутрішніх справ у типових та екстремальних ситуаціях», розроблені в 2013 р. Міністерством внутрішніх справ України та Національною академією внутрішніх справ з метою організаційного забезпечення підготовки та подальшого впровадження в оперативно-службову діяльність алгоритмів дій працівників органів внутрішніх справ під час несення служби в типових і екстремальних ситуаціях [7].

Національна поліція для виконання покладених на неї завдань також має право залучати в установленому порядку до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань учених і фахівців, працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками) для розгляду питань, що належать до компетенції Національної поліції [6].

У сфері профілактичної діяльності Національної поліції наразі не розроблені будь-які методичні рекомендації, не враховуючи тих, що перебувають на стадії розробки. Однією з них є програма «Шкільний офіцер поліції», яка розробляється Інститутом модернізації змісту освіти. У рамках даної програми працівники поліції проводитимуть інтерактивні зустрічі зі школярами навчальних закладів. Тематика таких зустрічей торкатиметься питань особистої безпеки, профілактики правопорушень, ролі поліції в громаді, розв'язанню конфліктів та суспільно корисних проектів у громаді [9]. Отже, дана програма спрямована на забезпечення профілактики правопорушень серед неповнолітніх.

Таким чином, науково-методичний супровід профілактичної діяльності Національної поліції є необхідною умовою для підвищення ефективності та результативності такої діяльності. Однак, даний вид забезпечення є наразі недостатньо розвинутим. З метою удосконалення науково-методичного забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України необхідно:

1) утворити при Національній поліції України науково-методичну раду для розробки науково-методичних рекомендацій з питань, що виникають у різних напрямках діяльності органів поліції, в тому числі профілактичної;

2) розробити Методичні рекомендації з питань провадження профілактичної діяльності Національної поліції, в яких визначити:

- рекомендовані форми та методи профілактичної діяльності;

- типи особи правопорушника, способи їх розпізнання та моделі поведінки працівника поліції при спілкуванні з кожним з означених типів;

- особливості та порядок організації профілактики правопорушень серед неповнолітніх;

- особливості та порядок організації профілактичної діяльності в надзвичайних ситуаціях, а також під час проведення масових заходів та ін.;

- порядок організації роботи із виявлення, вивчення та систематизації причин та умов, що сприяють вчиненню правопорушень, та вжиття заходів щодо їх усунення.

Ще одним видом нематеріального забезпечення є психологічний супровід профілактичної діяльності Національної поліції.

М. О. Амонс під психологічним забезпеченням розуміє комплексне використання даних психологічної науки, її засобів, методів і технологій спеціально підготовленими або достатньо компетентними у цій сфері особами з метою вдосконалення професійної діяльності. Психологічне забезпечення професійної діяльності працівників міліції (поліції) здійснюється за багатьма напрямками: організація та проведення професійного психологічного відбору, здійснення психологічного супроводу та підтримки співробітників в екстремальних умовах, організація і проведення соціально-психологічної роботи в службових колективах, проведення професійно-психологічної підготовки; психологічне забезпечення оперативно-службових заходів [10].

Функції з організації психологічного забезпечення діяльності Національної поліції виконує Міністерство внутрішніх справ

України [4]. Крім того, у структурі органів поліції передбачається утворення спеціального відділу (відділення, сектору) психологічного забезпечення. До його завдань віднесено: 1) надання допомоги керівникам усіх рівнів з питань зміцнення дисципліни й законності в органах поліції, створення ефективної системи забезпечення психологічної та психофізіологічної надійності персоналу; 2) проведення поглибленого психологічного вивчення кандидатів на керівні посади органів і підрозділів Національної поліції, професійна орієнтація та професійно-психологічний відбір кандидатів на службу в органах поліції України, навчання в навчальних закладах Міністерства внутрішніх справ України і до участі в миротворчих місіях Організації Об'єднаних Націй; 3) використання комп'ютерних поліграфічних технологій у роботі з персоналом [11].

Законодавством України передбачені такі форми психологічного супроводу діяльності працівників поліції: психологічна експрес-діагностика; поглиблене психологічне обстеження кандидата на керівні посади в органах поліції, посилена психологічна увага щодо працівника поліції, психологічна підготовка працівників поліції.

Психологічне забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції здійснюється в усіх наведених вище формах, однак найбільш вагомий позитивний вплив на ефективність такої діяльності має саме психологічна підготовка працівників поліції.

Психологічна підготовка працівників поліції здійснюється з метою навчання особового складу методів профілактики та подолання негативних психічних станів, прийомів саморегуляції, розвитку навичок розв'язання проблемних життєвих ситуацій, формування психологічної упевненості у складних ситуаціях професійної діяльності. Основною формою психологічної підготовки виступають психотренінгові комплекси, використання кабінетів психоемоційної регуляції та психологічних смуг перешкод [12].

Зміст психологічної підготовки працівників поліції як суб'єктів профілактичної ді-

яльності складають: ознайомлення з психологією особи правопорушника та способами впливу на нього; вироблення за допомогою психологічних тренінгів навиків припинення правопорушень за допомогою методів переконання, ведення переговорів та інших способів маніпулювання поведінкою особи правопорушника; навчання працівника поліції прийомів психологічної саморегуляції, способів подолання внутрішньої напруги та ін.

Отже, психологічне забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції можемо визначити як систему дій, методів та способів, які застосовуються психологічною службою або кадровим відділом Національної поліції, для проведення психологічної підготовки поліцейських для виконання ними функцій з профілактики правопорушень, вироблення навиків психологічного впливу на поведінку осіб з метою недопущення вчинення ними правопорушень, а також прийомів саморегуляції та корегування поведінки поліцейських у процесі здійснення профілактичної діяльності.

Для розвитку психологічного забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції необхідно: 1) оновити законодавство у сфері регулювання психологічного забезпечення органів поліції; 2) залучити спеціалістів у галузі психології до діяльності у сфері підготовки та здійснення відбору кандидатів на посаду поліцейського, проведення їх психологічної діагностики; 3) розробити методiku психологічної підготовки поліцейських, на яких покладається виконання функцій з профілактики правопорушень.

Проведене дослідження показало, що кожен із видів забезпечення відіграє суттєву роль у підвищенні ефективності профілактичної діяльності Національної поліції. Слід вказати на безпідставність недооцінки так званих неосновних видів забезпечення – науково-методичного та психологічного, оскільки від них залежить оптимальність та наукова доцільність обрання тих чи інших методів та засобів профілактичного впливу, що, у свою чергу, безпосередньо впливає на ефективність профілактичної діяльності.

Однак, наразі законодавче регулювання науково-методичного та психологічного забезпечення діяльності органів поліції в цілому, та профілактичної діяльності зокрема, потребує актуалізації – його оновлення та приведення у стан, що відповідає реаліям сьогодення та проголошеній меті реформування органів внутрішніх справ.

Література

1. Словник української мови: в 11 томах. / ред. коллег. І. К. Білодід (голова) та ін. – Т. 5: Н–О / [ред. А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, П. П. Доценко]. – К. : Наукова думка, 1973. – 921 с.
2. Словник української мови: в 11 т. / ред. коллег. І. К. Білодід (голова) та ін. – Т. 4: І–М / [ред. А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, П. П. Доценко]. – К. : Наукова думка, 1973. – 840 с.
3. Про затвердження наукової програми дослідження розвитку державної служби та вдосконалення кадрового забезпечення державного управління: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.08.2001 № 953 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 32. – Ст. 1477.
4. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 89. – Ст. 2972.
5. Про затвердження складу Колегії Міністерства внутрішніх справ України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 27.07.2016 № 728. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mvs.gov.ua/ua/pages/37_Kolegiya-MVS-Ukraini.htm.
6. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248607704>.
7. На розширеному засіданні колегії МВС України Міністр презентував концепцію першочергових заходів реформування системи внутрішніх справ: новини МВС України від 22.10.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1193164>.

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню деяких видів нематеріального забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України. На підставі аналізу етимології базових понять сформульоване авторське визначення категорій «науково-методичне» та «психологічне» забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України; визначено форми здійснення нематеріального забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції; охарактеризовано зміст цих видів забезпечення.

8. Про дії працівників органів та підрозділів внутрішніх справ в типових та екстремальних ситуаціях: Методичні рекомендації Міністерства внутрішніх справ України та Національної академії внутрішніх справ, 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.naiu.kiev.ua/files/kafedru/ad/pro_dii_pracivnuk.pdf.

9. Про апробацію експериментальної моделі співпраці навчальних закладів і поліції «Шкільний офіцер поліції»: Лист Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України від 27.05.2016 № 2/2-14-966-16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://don.kievcity.gov.ua/files/2016/6/7/list_mon.pdf.

10. Амонс М. О. Основні етапи формування психологічної підготовки працівників міліції / М. О. Амонс // Матеріали

SUMMARY

The article investigates some types of intangible providing preventive National Police of Ukraine. The analysis of the etymology of the basic concepts formulated Copyright determine the categories of “scientific methods” and “psychological” ensure the prevention of the National Police of Ukraine; identified intangible forms of prevention activities to ensure the National Police; describes the content of these types of software.

III Міжнародної наукової інтернет-конференції «Інновації та традиції в сучасній науковій думці». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/amons-m-osnovni-etapi-formuvannya-psihologichnoy-pidgotovki-pratsivnikiv-militsiyi/>.

11. Про затвердження Положення про відділи (відділення, сектори) психологічного забезпечення управлінь (відділів) кадрового забезпечення головних управлінь, управлінь МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28.07.2004 № 842 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 44. – Ст. 2922.

12. Про подальший розвиток служби психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28.07.2004 № 842 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 44. – Ст. 2922.